

הסכר

ישי יהושע כהן צמח

סֶכֶר הַעֲמֻדָתִי לִי, בֵּין רֵאשֵׁי לְסִבִּיבָתִי
סֶכֶר יְצִיב וְאֵיתָן, שְׂיִוְדָא אֶת שְׁתִּיקָתִי
מִי רְגָשׁוֹתַי שׁוֹצְפִים וְזוֹעְפִים
מְטֹלְטָלִים אֲדָמְתִי וְכִמְעַט מְצִיפִים
אוֹלָם סֶכְרֵי הַטֶּפֶשׁ, הַמְפַנֵּם, הַסְגוֹר
מִסְתִּיר אֶת בָּלֶם מְעוֹלָם הַדְּבוּר
מְדוּעַ סֶכְרֵי כֹה יְצִיב, כֹּה אֵיתָן,
מְדוּעַ מִתְעַקֵּשׁ הוּא לְהִיּוֹת גְּאוּתָן?
מְדוּעַ בְּצַבוּר אֵינֹו מְשַׁחֵרֵר אֶף טֶפֶה,
מְדוּעַ אֶת דְּמְעוֹתַי הוּא שׁוֹפֵךְ בְּכַפֵּה!?
מְדוּעַ מְסַרֵּב לְהִיּוֹת קֶצֶת תְּבוּסָתָן,
מְדוּעַ מְכַרַח הוּא לְהִיּוֹת כֹּה צִיָּתָן!?

הַסֶּכֶר עוֹמֵד, לְלֹא סֶדֶק אוֹ חוֹר
מְסוּהָ הוּא מְאֹד, עֲטוּף בְּשַׁחֲוֹר
סוֹפֵג בְּשִׁתִּיקָה, כֹּל גֵּל כֹּל גֵּל שׁוֹלֵל,
עוֹצֵר בְּקִלְלוֹת, כֹּל יִזְכֵּר מְכַשׁוֹל.
הַסֶּכֶר חוֹזֵק וְרִגוּעַ, שְׁלֵם וְשְׁלִי,
חִבֵּל שְׁתַּחֲתִּיּוֹ בְּחֹזֵי, טוֹבֵעַ הַלֵּב.

שיר לפרשת ויצא

יקי קפלן

יציאת צדיק מבאר־שבע עושה רשם וילך חרנה
ויקרא בית־אל למקום שנקרא אולם לזו לראשונה
יעקב אבינו שם שם אבן מצבה שתהיה אבן פנה
שם עוד יבנו בית לה בעיר בה דוד חנה
אברהם ויצחק חופרים בארות אשר סתמום בעפר
והנה באר נראית ליעקב בלי שכלל חפר
וגל את האבן כאשר ראה לרחל ושפרה עליו שפר
משם היה נתון לחסדי לבן אשר דברו אין סוף הופר
וכאשר ראה הצדיק כי הרשע איננו עמו כתמול שלשום
ויקרא יעקב לבניו ונשיו ויברחו ללכת אל המקום
ובשמוע הרשע רדפו והשיגו בהר גלעד פתאום
ושם כרתו ברית, הגל הזה – עד ביני ובינך היום

מהמחצבה בנפח אל שערי דמשק

הרב אהרן איזנטל

יום שני בבוקר, היום השלישי למלחמה. אנחנו היינו קצה הכנף השמאלית בכוח של אמנון רימון. ארבעה אנשי צוות: מפקד הטנק - דב פסטרנק זכרונו לברכה, התותחן - חיים סבתו, הטען - אלי אפללו, ואני הנהג. מימיננו התמקם פרץ טיקטין. טיקטין זיהה טנק סורי וירה עליו. הוא לא פגע. לא היה לו סיכוי לפגוע, כי לא היה תיאום בין קנה התותח לבין כוונות הפריטלסקופ של התותחן שלו, בן אבו. טיקטין ידע זאת ולכן הורה לבן אבו לתאם את הכוונות תוך כדי הירי. הפגז שכן אבו ירה נפל אחרי הטנק הסורי, "ארוך" בלשון התותחנים. הסורי זיהה את הטנק שירה עליו, והשיב באש. גם הפגז שלו היה "ארוך". בן אבו ירה שוב והפעם "קצר" – הפגז נחת לפני הטנק הסורי, וגם הסורי ירה "קצר". עכשיו היה ברור שמי שיררה ראשון, יפגע. תורת התותחנות של האויב היא כמו שלנו; ארוך, קצר, השלישי – מטרה!... היה ברור שזה עניין של שניות ספורות עד שהסורי יירה שוב. אבל טיקטין אמר לבן אבו "אנחנו לא יורדים מהעמדה עד שתגמור לעשות תיאום כוונות". הסורי ירה ראשון... ופגע בטנק של טיקטין. אש, עשן, הטנק הזדעזע מהפגיעה של הפגז הסורי. אלא שלמזלו של הצוות הפגז פגע בחלק הקדמי של הטנק, בתובה, במקום ששם הפלדה מעובה, ולא חדר. כסא המפקד התפרק, חלקי זיווד פנימי עפו, אבל הצוות לא נפגע. כשבן אבו הודיע שהוא סיים את תיאום הכוונות, טיקטין פקד על מזרחי לנסוע לאחור. הסורי היה בטוח שהטנק נפגע ולכן הוא התדרדר. הצוות של טיקטין התארגן, ועלה שוב לעמדת אש. הסורי נשאר על עומדו, חשוף בעמדת אש. בן אבו ירה והטנק הסורי הושמד.

אם תרצו, סיפור הדו־קרב הזה הוא סיפורה של חטיבת השריון 679, ואולי של המערכה כולה ברמת הגולן. בתחילה, טנקים בודדים שלא מוכנים כראוי למלחמה נלחמים מול כוחות סוריים עודפים בהרבה, שהגיעו למלחמה מוכנים, מזוודים, ומחומשים. בשלב הראשון אנחנו חוטפים, אך מחזיקים בשיניים קו הגנה אחרון לפני גשר בנות יעקב. כשעלינו עליו ביום ראשון בצהרים הכינו אותו לפיצוץ. חוט שערה הבדיל בין הסורים לגשר. אבל היה זה חוט שערה מפלדה, לא פלדת טנקים אלא פלדה של אנשים. בעוז רוחם של הלוחמים והמפקדים, באומץ לבם וגבורתם, התמונה התהפכה והחטיבה סיימה את המלחמה שבוע לאחר מכן כשהיא נמצאת

אל מול דמשק, 40 ק"מ מבירת סוריה.

ערב קודם, ביום ראשון בלילה, בחצות, במחצבה שליד צומת השריון, עבר בין הטנקים מפקד החטיבה אורי אור, עודד את הלוחמים בדברים קצרים, וביקש להשאיר לוחם ער בכיפת המפקד, מחשש לתקיפת החניון על ידי קומנדו סורי. בשעה ארבע, כך אמר, נצא לקראת הסורים. דב, מפקד הטנק, אמר שהוא ישמור משמרת ראשונה, ושנחננו נחלק בינינו את שלושת השעות הנותרות. הבנו, התפקיד החשוב ביותר בטנק הוא של מפקד הטנק, ולכן הוא ישמור במשמרת הכי נוחה. נכנסנו איש לתאו ונמנמנו מעט בניסיון לאגור מעט כוח לקראת הקרב הצפוי. פתאום אני מרגיש מישהו פותח את מדפי הנהג שמעלי ושומע את קולו של דב שאומר לי "רוני קום, התנע מנוע ומלא את הג'ריקן מים". הבטתי בשעוני. ארבע. לא זוכר ששמרתי. שאלתי את חיים אם הוא שמר בלילה? והוא השיב בשלילה. שאלתי גם את אלי וגם הוא השיב תשובה דומה. לא הבנתי מה אירע. שאלתי את דב, והוא ענה לי בשקט: "ראיתי אתכם בחורים צעירים, עייפים כל כך אחרי היום הקשה, אמרתי בליבי שאני אשמור כל הלילה ואתם תנוחו". חיים סבתו אמר: "אם אלה המפקדים שלנו, אנחנו ננצח!"

איך ננצח? הלא עם שחר ניצבנו אל מול חטיבה 91 הסורית, טנקים בודדים מותקפים על ידי עשרות רבות של טנקים חדישים מדגם T62?

בליל שמחת תורה, עשרה ימים לאחר מכן, ישבתי סגור בתא הנהג, בקו הקדמי של המובלעת הסורית, השטח שכבש צה"ל מידי הסורים. חיכינו לפקודה לנוע חזרה לרמת הגולן להתארגנות. מנועי הטנקים דממו וחיכינו בשקט להתחלת תנועה.

חשבתי בליבי, בשעה זו בכל בתי הכנסת מקיפים יהודים את הבימה עם ספרי תורה בידיהם. אין לנו אמנם ספר תורה ממשי, אבל בלילה הזה הטנק הוא ספר התורה שלנו, ובו אנו אווזים. אמרתי לעמיחי בן יעקב, הטען, בוא נגיד יחד את הפיוט שאומרים בבתי הכנסת בשעה זו. וכך אמרנו את הפסוקים העתיקים שאמרו לוחמיו של דוד המלך: אנה ה' הושיעה נא! אנה ה' הצליחה נא!

ובליבי חשבתי:

אנה ה' הושיעה נא! – בקרבות הבלימה במחצבה ליד נַפְח.

אנה ה' הצליחה נא! – בעמדנו בשערי דמשק.

עשירי למניין

הרב אהרן איזנטל

ארונו של אברהם היה כבד למדי. הסיבה לא הייתה כל כך ברורה, שכן כמעט ולא נותר ממנו דבר.

אביו של אברהם, אהרן פלדמן, ביקש שחבריו לספסל בית המדרש ולצוותי הטנקים יישאו אותו בדרכו האחרונה: "מי שליווה אותו בחייו, הם שילוו אותו בדרכו האחרונה". כשהורכבה הרשימה, היה ברור שאַמנה עליה. תשע שנים למדנו יחד הוויות אביו ורבא, בישיבה התיכונית ולאחר מכן בישיבת ההסדר. יחד רצנו מתנשפים תחת האלונקה סביב מחנה 80, יחד התאמנו בחולות סיני בלוחמת טנקים, יחד התפללנו תפילת "נעילה" אחרונה בישיבה, כשאנו יודעים כבר שמתפתח משהו לא טוב, והלב והשפתיים זועקים "פתח לנו שעה, בעת נעילת שעה, כי פנה יום". הפעם האחרונה שראיתיו הייתה ביום טוב ראשון של חג הסוכות, במחנה "עליקה", ליד נַפח שבגולן. שם תיקנו את הטנקים המקולקלים והפגועים, שם ריכזו את אנשי הצוות, ושם התכוננו לקראת הפריצה מעבר לגבול. אברהם – גדל הגוף והקומה, "נפיל" קראנו לו – חיבקני כמנהגו, עד שעצמותי ביקשו להתפרק. כל אותו היום התרוצץ כדי לתקן את הטנק. עמיחי בן יעקב פגש אותו וארבעת המינים בידו. "מצטער" אומר אברהם, "קודם יש להכשיר את הטנק לפעולה", העוסק במצווה פטור מן המצווה. רק כשסיים הוא חיפש ומצא את עמיחי, ובירך בשם ומלכות על נטילת לולב.

יומיים לאחר מכן, בשבת קודש חול המועד סוכות, צה"ל היה כבר בעומק סוריה. קצין צנחנים חיפש טנק שיתנדב להוציא פצוע שנשאר בשטח לאחר שכוח צה"ל עלה על מארב סורי. הטנק של אברהם יצא למקום. לפתע נשמע קול נפץ אדיר, טיל חדר לצריח, ואברהם עלה בלהב אש השמימה...

כמה שבועות הוא נמנה עם הנעדרים. לא מצאו ממנו דבר...

בחודש אלול תשל"ג, לפני המלחמה, רבו השמחות בישיבת כרם ביבנה. כל מספר ימים היה האוטובוס הצהוב של המועצה ממתין ברחבת הישיבה לבחורים צוהלים שיגדשו אותו בדרכם לחתונה של חבר לספסל בית המדרש. היו שרטנו על העומס, אתם יודעים - "אלול"... שנה

לאחר מכן, בחודש אלול תשל"ד שוב חזר המחזה. כל יומיים – שלושה היה האוטובוס הצהוב ממתין ברחבת הישיבה, אך הפעם לחבורה אבלה שיצאה לעוד מסע לוויה של אחד החברים שנפלו במלחמה והובא לקבורת קבע.

עשרה תלמידים ובוגרים שכלה הישיבה במלחמה היא. לווייתו של אברהם הייתה האחרונה, בין כסה לעשור תשל"ה. אביו של אברהם ביקש שייקבר בבית הקברות של קבוצת יבנה, סמוך ונראה לישיבה. הוא ואשתו אהובה, אמו של אברהם, היו שרידים ממשפחותיהם. אחרי מות, אמר האב, לא יהיה מי שיפקוד את קברו של אברהם. אסיפת הקיבוץ אישרה את הבקשה המיוחדת. מאז, עולים תלמידי הישיבה כל שנה לקברו של אברהם.

יצאנו מתל השומה, ששה חברים קרובים של אברהם הי"ד, יושבים זקופים במדים מגוהצים, על הקומנדקר הפתוח. נסענו באיטיות בכביש החוף הישן, בואכה יבנה. רכבים עוקפים משמאל, ממחרים לעמל יומם, החיים חייבים להימשך. לא כן? לא! הנה למרגלותינו שרידי גופתו של רעי. אדם מלא מרץ וחיות, איש אמת, צנוע, כולו פשטות, ענוה ואהבת תורה, אהוב ואוהב, בן ישיבה שיגע בתורה, "ואיננו כי לקח אותו אֵלֵהִים".

נוסעים דרומה, ריח ההדרים היכה באפי, ריח חריף, חזק, שמבקש לשאוף אותו במלא הריאות, כל כך סותר למסע העגום העובר בין מטעי תָּבֵל עשרת.

הגענו. הקומנדקר עומד בפתח בית המדרש, ממנו יצאנו למלחמה. אהרן, אביו של אברהם, ניגש לארון להיפרד פרידה אחרונה וקורעת־לב מבנו יחידו, אהובו ומשוש חייו. ראש הישיבה מספיד, הרב שמחה הכהן קוק מדבר על המניין בשמים של חללי כרם ביבנה, ומוסיף שבוודאי התפללו בנוסח המיוחד של הישיבה לימים הנוראים.

וכשהקהל הגדול עומד מסביב, אני יושב על הקומנדקר ומהרהר על חללי בת עמי ובתוכם חברי וידידי שלא ישוּבו עוד: שמואל אורלן, יעקב אילון, דב אינדיג, שמואל חג'בי, אברהם כץ, יהודה מלק, יצחק מליק, צבי נוסבוים, שמואל פארלי, ואברהם פלדמן – "העשירי למניין".

"כי דורש דמים אותם זכר, לא שכח צעקת ענוים".

ללא כותרת

שמואל לעסרי

זה היה באמצע אוגוסט, היה חם והיינו עייפים כמו שחיילים יכולים להיות עייפים באמצע שבועיים לש"ב בקורס מ"כים, כשהמ"מ סונט בנו שוב ושוב, הגיע כבר הזמן שתעשו את הסוויץ' מחייל למפקד.

ואחרי שבוע וקצת של תרגילים בלי סוף – מעבר משטח פתוח לשטח בנוי, מעבר בין לילה ליום ובין יום ללילה, אינספור מסדרים, תדריכים והורדת פקודות – כבר שכחנו איזה יום היום, כל שכן איזה חודש, אפילו לא ידענו למה לחכות, לשינת השניצל תחת הציליה והשמש הקופחת ביום או להתעפצויות בבלת"מים בשלבים הראשונים של כל תרגיל. ביום אכלנו החום, השמירות ומסדרי המימיה, ובלילה הכפור, והחול והריצות אמוק והחיפויים בעיניים עצומות.

מהכא להתם, כמו שאומרים אצלנו, בסוף עוד תרגיל מיני רבים בלילה בלי ירח, התכנסנו במרכז הלש"ביה. ובעוד אנו מארגנים את הצידוד בח' ומפטטים על דה והא, עלה לו אצל המסגד המקומי חברנו מהמחלקה, יהודה, טיפס לו את כל המדרגות הצרות בזריזות אופיינית של משוכה. כל הפלוגה, אולי הגדוד, מתאספים להם מטה, הוא מתמקם בצריח העליון, באור ירקרק חיוור, וצועק בקול הולך וחזק מאד אל האוויר הצונן,

א – – – – ל.

הופ, עם מלה אחת ושתי הברות, עשינו את הסוויץ': אנחנו בתחתית ההר, זוכרים מי אנחנו ומה חיינו ובאוויר עובר רטט של שופר.

מעשה מראש השנה

שמואל לעסרי

יהי רצון מלפניך... הא-ל הגדול הגבור והנורא. עשה למענך ולמען קדשת המזמור הזה והשמות הקדושים הנקראים בו. ולמען קדשת פסוקיו ומביתו ואותיותיו וטעמיו ורמזיו וסודותיו היוצאים ממנו. ולמען שם הגדול והקדוש (דיקרונוסא) היוצא מפסוק "והריקתי לכם ברכה עד בלי די". ומפסוק "נסה עלינו, אור פניך ה'", שתכתבנו בספר פרנסה וכלכלה. שנה זו וכל שנה ושנה. לנו ולכל בני ביתנו. במלוי וברוח. ולא באסור ולא בעמל וטרח. בנחת ובשלחה ובחשקט ובטח. כדי שנוכל לעבד עבודת הקדש בקדושה ובטהרה בלי שום טרדא, פרנסה שלא יהיה בה שום בושח וכלמה. ואל תצריכנו לידי מתנות בשר ודם. כי אם מידך הפתוחה והקדושה. והצליחנו והרויחנו ככל למויננו ומעשה ידינו ועסקנו. ויהיה ביתנו מלא ברכת ה', ונשבע להם ונהיה טובים, אמן פן יהי רצון!



בין כל התפילות של הימים הנוראים חבויה לה שענתו הגדולה של גבאי בית הכנסת. משל עד עכשיו היינו עסוקים בעניינים שוליים כשל חיים, מוות, מלחמות ורעב. כעת הגיע הזמן לדבר האמתי. הגבאי עושה את דרכו אל הבימה, מביט בקהל המכורבל בטליתות מאימת היום וקור המזגנים, וקורא: פתיחת הפרנסה לשנת תשע"ח. ותוך כדי דיבור זורק סכום התחלתי בכפולות של חי, שם הוויה או המלאך מיכאל, תלוי בתקציב השנתי. הסכום הסופי יהיה תלוי בעיקר ביכולתו של הגבאי בתמרון, בלהטוטנות, ובשילוב של פסוקי ברכה, איחולים והבטחות בדוקות לישועות. מה שהיום עושים המנחים הגדולים של תכנית ריאליטי כשהם קשובים היטב לדבר מה החבוי באזנם ואומר להם אי אלו מלים, עושה הגבאי בלי סימולציות ותרגולים, בפאתוס על גבי בימה של עשרים סנטיים.

הזוכה המאושר שהולך לשלשל לטובת בית הכנסת סכום נאה שיחזיק לא מעט קידושים, קרקרים, דגים מלוחים, סלטים ואי אלו בקבוקי ערק שנעלמים מידי שבת, עושה את דרכו אל הארון, פותחו בחרדת קודש, וקורא בסלסול את מזמור כ"ד שתיקן האר"י הקדוש, ולאחריו את התפילה על הפרנסה, בה מבקשים שנה מבורכת, פרנסה בשפע גדול ובהיתה. והכל עונים אמן, ומייחלים לכך שבשנה הקרובה הם ירוויחו מספיק, בכדי שבשנה הקרובה הם יהיו אלה שיזכו לפתוח את הארון.

ב

גדלתי על סיפורי חסידים של ימים נוראים; גזירה קשה מרחפת מעל הקהילה וגדולי הצדיקים לא מצליחים לבטל אותה, עד שמגיע ילד רועים קטן אל בית הכנסת, ומבריא אליה את חלילו, ובעיצומה של תפילת נעילה שורק בעוז בחלל המתוח, ושריקה שלו היא זו שהבקיעה את כל הרקיעים. בבית הכנסת הקטן בו אני מתפלל בימים נוראים יש לא פעם הברקות קטנות־גדולות של יהודים פשוטים ותמימים, אבל כל אלו החווירו אל מול תפילת הפרנסה של אותה שנה.

את תפילת הפרנסה מסיים צירוף מלים לא ברור שמהווה לא אחת נושא פופולארי לדרשנים: "וּנְשַׁבַּע לָהֶם – וְנִהְיֶה טוֹבִים". מה הקשר בין תחושת השובע מארוחה טובה להיותנו טובים? ומה בין השתיים לתפילה על פרנסה? לא מזמן מישחו גילה את אוזני שאת המלים הללו אמרו יוחנן בן קרח ואנשיו לנביא ירמיהו אחרי שגדליה בן אחיקם נרצח. בעיקר כדי להצדיק את הקטרוותיהם לאלילים, ושהנה למרות זאת תראה, הכל בסדר, החיים ממשיכים כרגיל. יש לא מעט תעוזה ביכולת לקחת מלים אלו, ולהניח אותם בתפילת יום הדין. בעיני זה גם מדייק אותה הרבה יותר. "וישמן ישורון ויבעט", המקום של המלאות הוא טריגר מהיר לזלזול. כאן אנו מבקשים שהטוב, השובע והנחת, לא יהיו בסתירה לעבודת השם. אנו מבקשים להיות עם כל השפע שבעולם, ומתוך זה ובתוך זה לחיות חיים של בקשה, עומק ורוחניות.

אבל יהודים פשוטים לא נזקקים לדרשות. זה שקנה את הפתיחה הידק את הטלית על ראשו עד שנשארה זווית קטנה ממנה, הסתכל במחזור שאחזו בידי. מזמור לדוד, הוא פתח, וקרא בהשתפכות הלב את הפרק ואת התפילה שאחריו. "ויהיו בתינו מלאים ברכת ה'", זעק בקול והרים את עיניו אל השמים, וחף מכל זיוף, הצטדקות וחנופנות, המשיך: "נשבע לכם! נהיה טובים!"

אני בטוח שלא עמדו בפניו שם למעלה..

סוף זמן

אלאור ויזן

סוף זמן. סוף. זמן.

בסוף עומדים על הסף, בקצה כלשהו, מנסים לראות מעבר לגבול...
בזמן נעים, מתקדמים, מתגלגלים - גם כשלא רוצים, הוא לא מחכה. אין זמן להבטה,
להשתאות...

סוף זמן. סוף. זמן.

עמידה של רגע בתוך השטף המתגלגל -

רגע שלפני קפיצה מגבוה לאורך מפל משתפל לתוככי בריכה עמוקה,
רגע של התלבטות אם לחטוף רמזור קורץ בכתום,
רגע של צלילות בתוך ים גופים מתנועעים לצלילי הבס,
רגע של קרבת אלוקים בתוך כל בליל המילים והטקסטים והדיבור בגוף שלישי...

סוף זמן. סוף. זמן.

רגע. עוד רגע. תן לי רק עוד רגע של בהירות, של רצון, של כנות, של קרבה...
לאן ללכת? מה לבחור? מה אתה רוצה?

תן סימן, אות, משהו...

רק תגיד,

רק רגע...

סוף זמן. סוף. זמן.

קדושה בטבע

אלאור ויזן

נעלי העור שלנו, שמתמררות להצטחצח
השכיחו מאתנו את אבני הדרך,
השרירים הרפויים שהתרגלו למישורי האספלט והבטון
הספיקו לשכח את כאב מתיחת העליה

מתי הנעת לאחרונה? מתי הגוף דבר אליך?
האם שאלת את עצמך למה הצפורים שותקות?
דאגנו להתעטף בקריירה קריירה, להתבית – ולשכח,
את מקור חיותנו, מקור חיתנו, נקדת חיה שלנו.

עמק הטבע האלוכי (הגימטריה הידועה שמגלה לנו)
החיות הפנימית שמייחדת את כל יחידותיה באחדות אחת,
שם כלנו פשוטים ככפות ידים מושטות, זמינים למהווי
לא ממוסכים מאחורי מכניקה אנושית,
אלא פרושים עם השמים שבתוכנו
מחכים להתגשם

כל־כף הרבה מלים – שקשה לשמע
כל־כף הרבה מחוות – שקשה להתרגש,
מסגרת המרוץ שמנסים לבקע
ממשיכים לרוץ – כי זה מה יש]

צבע האמונה

הרב גדעון ביר

"מה הצבע של הדשא?" הוא שאל

"ירק" עניתי

"והים?" הוא המשיך

"כחל" עניתי בבטחון

"ומה הצבע של השמים?"

"גם כחל"

"והאדמה?"

"חומה, כלומר חום" עניתי

"ומה הצבע של האהבה?"

"אני חושב שאדם"

"ישל השנאה?"

"גם אדם אבל זה אדם אחר לגמרי,

האהבה היא אדם עמוק שאתה נבלע בתוכו

ואצל השנאה האדם חזק, צועק ומפחיד"

"ומה הצבע של האכזריות?"

"אפר, ולא סתם אפר, אפר חד וקר"

"ישל החמלה"

"חום בהיר כמעט ורד"

"ומה הצבע של האמונה?" הוא שאל

"הצבע של האמונה, הוא כל הצבעים" השבתי ללא הסוס

"אתה מתכוון צבעוני?" הוא ברר

"לא צבעוני, כל הצבעים

בדיוק באותה נקודה" עניתי מתוכי.

סימן שאלה

שלמה מארק

נְקַדָּה, וּמְעַלְיָה
קוּ מִתְעַקֵּם בְּנַפְשִׁי,
מִסְמֵן שְׁאֵלָה,
וְדָרָה.

•

דְּרָכִים

זוֹ הַהֲתַחֲלָה פֶּסֶק הַסּוּף,
זֶה הַסּוּף פְּתִיחַ הַהֲתַחֲלָה.
זוֹ דְּרָכִי, לְחֹשֶׁה
הַדְּרָה.

•

קְרִיעַת הַסּוּף

הִנֵּה נִקְרַעְתִּי
וּמְצַאתִי בְּעֶצְמִי
שְׂאֵנִי מְלֵא שְׂבִילִים
וְיִדְעֵתִי אֵת גְּבוּי הַמְּתוּקִים
הַמּוֹבִילִים לְאֶרֶץ
זַבַּת חֶלֶב וְדָבָשׁ.

שבת צפתית

הרב נתנאל אריה

ערב שבת צפתית, מהלכים מוקסמים ברחובותיה הציוריים של העיר העתיקה. קירות ושערים צבועים בכחול, מצבות להוד קדומים, שעדיין משאיר רישומו על הבאים בשערינו. בנייני האבן, הסמטאות הצרות והילת הקדושה, יש בהם הרבה מסממניה של ירושלים הישנה. ראה, לפניך סמטת "המגיד" מלאכו של מרן ה"בית יוסף", ושם מוליך גרם המדרגות אל בית תפילתו. במורד הרחוב תוכל להגיע אל בית הכנסת "אבוהב", או אם רצונך שים פניך אל ר' משה הדרשן "אלשיך הקדוש". שם ביהמ"ד של חסידות "צאנז" ושם "קוסוב", ואם תרד קימעה במדרגות המעטרות את הרחוב, אף תוכל לבחור בין אחד מבתי הכנסת של האר"י הספרדי או האשכנזי, כאן הכל חיים בכפיפה אחת. הכל דומה מאוד ושונה כל כך.

כאן אוויר ההרים צלול ונקי, ללא צרימות פעמון או קריאות מואזין החותכות את קדושת השבת. כאן אין התכתשות מתמדת של עולם ומלואו הלוטש את עיניו, רק שמיים גליליים שקטים ומפוייסיים, פרושים ברוגע על פני המרחב. ירושלים לב העולם. מרכז החיים בו הכל שוקק וחי בתסיסה יתירה. התנגשויות ומריבות על הבכורה והבחירה, על קדושה ומלכות. שונה הוא השקט הגלילי. תכלת השמיים פרושה בו בנועם על הרים וגיאות, משל מכיל הוא את כולם. כדאי לנו לזכור שיש גם שמיים אחרים, בהם המחבר גדול על המפריד, הנועם והשלום גוברים על העקרונות הדווקאית, והשונות שבאָהר מחברת ויוצרת תמונה שלמה ויפה יותר.

ביקשתי לספוג אל קרבי קבלת שבת באחד מבתי הכנסת, בהם התפללו חכמי צפת הספרדים קדושי עליון לפני מאות בשנים, אך רגלי הולכיכוני דווקא אל בית המדרש הגדול והמרשים של חסידות ברסלב העומד בגאון על צלע ההר. המקום היה מלא. עשרות ומאות של חליפות חומות ומפוספסות. זקנים מרטיטים, מתקדשים ומקבלים פני שבת מלכתא. עשרות ילדים שחורי מכנסיים וצחורי חולצות מכופתרות, עומדים צפופים בפאות מתבדרות למרגלות ארון הקודש הענק, מצעקים אמן יהא שמיה רבה בנעימה קולנית.

מתבונן הייתי בכל החזיון, וכמו מאליהם ריצדו לנגד עיני תמונות אחרות מצהרי יום שישי, עת ביקרנו, עמוסי כל טוב, את בנינו היקרים ב"מחנה סירים" של "בני עקיבא" בעיןזיתים. חולצות צבעוניות, שרוואלים מצוירים, קולות קלילים ומצחקים, בין לבין החברה אצים

רצים, להספיק לבשל ולהכין לכבוד שבת קודש.

מתמיק הייתי. בשלמא בנינו ובנותינו, להם פתוחים מרחבי היצירה ומכמני הביטוי האישי, להם ניתן החופש למצוא את עצמיותם במגוון אפשרויות הביטוי ואפילו בסגנון הלבוש. זה לבוש חלק וזה אדמוני, זה מאריך וזה מגרע, זה מקפיד וזה מקרע. הצד השווה שבהם שאין באחד מה שיש בחברו, איש איש ומבחרו. אך מה נאמר על חסידים ואנשי מעשה אלו שמסכיבי. כולם חייט אחד חייטם. מכנסיהם שחורות, חולצותיהם לבנות, הפסים בגלימותיהם חומים הם, אף מרווחיהם שווים. משל מדים הם לבושים, להבדילם ולייחדם בייחוד שלם!

עוד אני מהרהר, והינה רעש והמולה סביבי. בפינת בית המדרש מצעק לו אברך צורב מבין זקנו האדמוני, ומן הצד בעל צורה גבה קומה מטלטל ידיו אל על, משל מקטף היה מקדושת השבת ונוטל מלוא חופניים. מאחור מהלך בן תשחורת אחוז תזזית של קדושה וממלמל, ובקידמת בית המדרש רכון ראש הישיבה על עמודו, ופניו ההדורות והחודרות מרוכזות בחללו של אולם.

רואה הייתי ומשחק. כמה משטה הוא כך לפעמים הדמיון. לא לחינם אמרו חכמים שלא להסתכל בבגדי צבעונין. הפנימיות אינה צריכה אלא שלא נפריעה, שלא נטשטשה בזהויות הלקוחות מעולמות זרים ורחוקים. יש לנו ללמד את עצמנו לצלול אל עצמנו פנימה, ולשאוב מעצמנו את עצמנו.

שחמט

אלעזר ראב

“הוא יבנה בית לשמי והוא יהיה לי לבן ואני לו לאב”

עוד שנה שלמה בן שלוש עשרה

עוד שנה הוא יחשב בין הגדולים

עקשו הוא לבד בבית

כלם הלכו עם אדניה

הם ירדו אל העין

ושלמה משחק מול עצמו

שחמט.

שלמה לבדו בחדר

מציץ בין התרכים

ובלילות

הוא היה רואה את אדניה

חומק אל החדר של אבא

מודד את הכתר של אבא

מנסה לבדק אולי

השקע במצח מתאים

לכתר

הכבד

של אבא.

עוד מעט אבא יהיה בן שכעים

לאבא לא אכפת מימי הולדת או מסבות

כל רעש מזכיר לאבא מלחמה

כל צל מסתיר לו חרב

גם הגלימה כבר לא עוטפת אותו

האדֶּרֶת אֵינָה מְחַמֶּמֶת
הַבְּגָדִים בְּלֶם קוֹרְעִים בְּכֶשֶׁר
אָבָא רוֹצֵה לְהַתְּפַשֵּׁט
מִכָּל הַפּוֹלִיטִיקָה הַזֹּה,
מִכָּל הַכְּסוּיִים.
לְחֹזֵר אֶל הַחֲלִיל
לְרַעוֹת צֶאֱן. אָבָא אוֹמֵר
שֶׁהַשֶּׁקֶר מֵתְרַחֵק מִמְדַּבֵּר
עֲכָשׁוּ בֵּין הַחֲרָפִים – אִמָּא
רֹצֵה בּוֹכָה אֶל אָבָא בְּחֶדֶר
שְׁלֹמָה מְצַמִּיד אֶת הָאֶזְנוֹ,
בֵּת שְׁבַע מְסַפֶּרֶת לְדוֹד שְׁאֲדַנְיָה
שְׁאֲדַנְיָה רוֹצֵה לְהִיּוֹת מְלֶךְ
אִמָּא רוֹצֵה שֶׁהִיא וּשְׁלֹמָה לֹא יָמוּתוּ
נִתֵּן הַנְּבִיא מַגִּיעַ גַּם הוּא
הַנְּבִיא רוֹצֵה שֶׁשְׁלֹמָה יִבְנֶה מִקְדָּשׁ
שְׁלֹמָה מְסַתְּפֵל עַל הַשְּׁלֶחַן
עַל מִשְׁחַק הַשְּׁחֵמֵט הַקְּטוּעַ
שְׁלֹמָה רוֹצֵה לְשַׁחֵק עִם עוֹד אָדָם
קֹשֶׁה לְשַׁחֵק אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים
בְּמִשְׁחַק הַמְּלָכִים.
גַּם זֶה הַכָּל.

מעַת לַעַת

ר' אלישע לוי

כמו בכל יום מימות החול, שבתני מבית הספר והילקוט על גבי, צועד לכיוון ביתה של סבתא. אף על פי שסבי גם הוא גר עמה בבית, לעולם הליכתי הייתה לסבתא.

מרחק קצר היה בין בית הספר לביתה של סבתא, אך כהרגלם של ילדים נהגתי אף אני להאריך את הדרך לעיתים בצעדה דרך החולות דווקא, ולעיתים בהליכה על חומות אבן המצריכות תנועה איטית כדי לשמור על שיווי המשקל. מין דווקא בכל עניין שיש בו טיפת עניין. ביום ההוא צעד לצדי נועם, בן גילי שהיה תלמיד חדש בכתי. הזמנתי לסעוד את ארוחת הצהריים אצל סבתי יחד עימי. בני תשע או עשר היינו לכל היותר ועל מה יש לילדים בני עשר לדבר? לפיכך שתקנו. הוא צעד על השביל הצמוד לחומת האבנים הגבוהה ששימשה גדר לשורת שיכונים נמוכים וארוכים, ואני כהרגלי, צועד על החומה.

מחשבות באו והלכו בתוך ראשי. חשבתי על שמו של נועם. שם יפה בחרו לו הוריו, חשבתי. את שמי שלי לא אהבתי עדיין. איזה מן שם נתנו לי הוריי? שם של איש מבוגר, ואני, הלא ילד אני! שמעתי את אמא מסבירה לי פעם כי שמי כשם אחיה הבכור שנפל כשבאו לארץ, אך נתקשיתי בהסבר זה: מדוע אם כן לא קראו הוריי בשם זה את בנם הבכור, הלא הוא אחי אביעד שייבדל לחיים ארוכים?

לא את כל הקושיות ראוי להקשות בקול, ודאי לא לאוזניה של אמא, שכן חששתי שמא תיעלב על כי אין אני אוהב את השם שנתנו לי מתנה, סוף סוף שמו של אחיה הוא! הקושיה הטרידה, אך רגלי נשאו אותי יחד עם נועם והנה כבר אנו עומדים בפתח הבנין בו גרה סבתא.

מלמטה, בפתחו של חדר המדרגות, אפשר היה תמיד לשמוע רדיו מנגן או מדבר דיבורים שהיו באוזניו הילדים, דיבורי סרק וחסרי פשר. לא מצאנו טעם לדון בסופת השלגים האחרונה שהכחה בפריז או בציריך. וכי לאווירן היינו צריכים? ארצנו הייתה כל עולמנו ושכונתנו – מרכז העולם. הקורה בעולמות אחרים לא מענייננו.

התחלנו לטפס במדרגות. הבית עמד בקומה הראשונה אך כיון שקטני קומה היינו, היו המדרגות נראות גדולות ומרובות. הדלת, פתוחה הייתה למחצה משך רוב שעות היום כמו היתה סבתא

מצפה למישהו שיבוא ויכנס. למי היתה מצפה כל ימיה, לא ידעתי.

אהבה רבה אהבה אותי סבתי זכרונה לברכה. בשעה שהייתי בא אצלה, מיד היתה עוטפת אותי חיבוקים ונשיקות, תוך שהיא מוסיפה מילים וברכות בשפה שאותה לא הבנתי עדיין. בלא דפיקה על הדלת, נכנסתי איפוא, כרגיל, ונעם החזיק אחר צעדי. הכרזתי מילה אחת בלבד: 'סבתא!'.
 מייד יצאה אלינו מתוך המטבח הרחב, תוך שהיא מתקנת את המטפחת שעל ראשה. בצאתה יצאו עמה אלינו מן המטבח ניחוחות העוף והירקות המתבשלים עימו. ראשית כל ניגשת סבתא אליי, כאילו אך אני ישנו בעולם, אוזנת ראשי בשני ידיה הרכות והנעימות, מחבקת ומנשקת. אף אני משיב לה בנשיקה ארוכה על לחיה. עתה היא מתפנית להציץ באורח, ומשהה עליו את עיניה רגעים ארוכים ואני תוהה. נועם מסמיק ומסיט ראשו מחמת הבושה ומבקש לברוח ממבטה. היא שואלת אותו לשמו ולשם משפחתו והוא, מסתכל בי קצרות ועונה בראש מורכן. כששמעה את תשובתו, השתנו פניה וכל גופה נראה לי רועד. לא ידעתי מה היה לה ומה בדבריו הקצרים של נועם חברי גרם לה שתרגיש כך. רק לאחר מעשה ולאחר שחלפו שנים רבות מאותו היום, התוודעתי אל פשר העניין, כמעט במקרה.

תוך כדי מזיגה זרזה אותנו סבתא ליטול ידיים ולברך בקול כדי שתוכל היא לענות אחרינו אמן. אנו ישבנו לאכול בתאבון והיא התפנתה לעסקיה במטבח שהיה נסתר מהמקום בו ישבנו. כל אותה העת שהיינו סועדים, לא יצאה אלינו סבתא אפילו פעם אחת. כשסיימנו, שמענו את קולה המזכיר לנו לברך ברכת המזון. חטפנו את הברכה מתוך סידור שהיה מונח על השולחן ואני נכנסתי למטבח לומר תודה ולהתראות, זמננו קצר וצריכים היינו למהר ולהצטרף אל החברים הממתינים כבר בחורשה שבקצה השכונה. כמעט מדי יום, היינו עושים בחורשה את שעות הצהריים. למנוחה ושיעורי בית לא היה פנאי אז.

מצאתי את סבתא עומדת בגבה אלי. עמידתה היתה שונה מדרך כלל. בדרך כלל היתה היא עומדת זקופה, ועל אף קומתה הנמוכה, היתה נראית לי תמיד תמירה ואיננה. הפעם, כשראיתייה מגבה, נדמה היה לי שקומתה התכווצה. נבהלתי ונרתעתי קלות לאחורי, בדיוק כשסובבה היא את פניה אלי. עיניה היו אדומות ולחות, את זה ראיתי בברור, אך היא, התאמצה להראות לי פנים שוחקות וקרבה אלי. אני הייתי נטוע במקומי ולא ידעתי מה. היא רכנה ונשקה על ראשי, ואני רק מלמלתי: 'תודה סבתא, אני הולך' ויצאתי בריצה. נועם המתין לי בפתח הבית כשילקוטו על גבו, ובטרם הספיק לומר את שמי, כבר חלפתי על פניו בסערה.

כשהתעשת והתחיל לרוץ אחרי, לא מבין את המתרחש, כבר הייתי רחוק ממנו מספר רב של צעדים. הגעתי לחורשה כשאני מתנשף ומלווח ומצאתי שאני לכר.

למחרת שבתי אל ביתה כאילו לא ארע דבר. ובאמת, דבר לא קרה, מתוך ששיגרת יומי השכיחה ממני את קורות האתמול.

הימים חלפו, יום ועוד יום ועוד יום. כל יום בעיני היה המשך של קודמו, ובכלל היו נראים לי הימים כולם כיום אחד ארוך אלא שמפאת חלישות הגוף, יש לנוח בו מעת לעת. כעבור שנה או שנתיים מהיום ההוא, נפטרה סבתי בשיבה לא טובה. מחלה נוראה פגעה בה והיא נלקחה בייסורים קשים. לא ראיתה בסבלה. משעה שחלתה עד שמתה לא חלפו אלא חודשיים או שלושה. די היה לו בהם לריבון העולמים, לזכך את נשמתה הטהורה. ואני, שילד הייתי, אף על פי שאהוב הייתי מכל נכדיה ומאד היתה דואגת ומצפה לי בכל זמן, כמו שמזכירה אמא באזני עד היום הזה, לא רצו המבוגרים שאראה אותה בשעת צרתה.

אך אני זוכר. זוכר את שעת פטירתה, את שעת הלוויתה, את ימי השבעה. הכל אני זוכר. איך בכתה אמא בכי רב במכונית בשעה שנסענו חזרה משמחה, אחרי שהודיע לה אבא את שהודיעו לו רק רגעים קודם. לשעות ספורות הניחה אמא את מיטתה בבית החולים, רק כדי להשתתף בשמחה, ודווקא בשעה ההיא נלקחה סבתא. כמה צער נצטערה על כך אמא. 'לא זכיתי הייתה אומרת.

זוכר את יום ההלוויה, איך הניחו אותנו המבוגרים בבית, כאילו היה זה סתם יום חול ולא סבתנו היא שמתה. איך רצתי לבדי כל הדרך לבית העלמין, כמעט מחציית השעה. ואיך נבהלתי שם מזעקות השבר והבכי של אימי ואחיותיה. נדחק בין רגליהם של הגדולים, ומישהו משיב אותי לאחור. ושוב נדחק ושוב מושב. הכל נרשם בי.

את ימי השבעה, הצער של סבא, הקושי והעצב של אמא, החלומות. הכל אני זוכר. בדיוק אחרי ארבעה חודשים נפטר סבא. אני הבנתי ולא הצטערתי עליו כשם שהצטערתי בשעה שמתה סבתא. מה לו בחיים ללא סבתא?

גם הימים הללו חלפו ואיתם גם אני של או חלפתי, והחלפתי ילד בנער ונער באיש. מזמן לזמן הייתי נזכר בסבתא ומבקש מאמא שתזכיר.

פעם אחת, בשעה שישבתי עם אמא במטבח הבית, שנינו אוחזים בכוס חמה, הייתי שותה את דבריה ומנסה לחוקקם על לוח הלב, הבנתי באחת מה שלא הבנתי אז, בצהריים ההם,

כשהייתי עם נועם בביתה של סבתא.

כשהיתה צעירה, כך אמרה אמא, שמעה שיחה בין אחיותיה של סבתא שהיו בטוחות כי אין איש מאזין להן. אמנם היתה זו לה שמיעה למחצה, אך די היה בה כדי להבין.

אמא עטפה את הכוס שבידה כדי לשמור על חומה והחלה מספרת:

כשהיו סבתא ואחיותיה אך ילדות בחוץ לארץ, מנהג היה לארס את הבנות כשהן קטנות. טרם נכנסה רוח מערבית בארצם, ומנהג זה התקיים לאורך דורות. אמנם, שנים מעטות אחר המעשה כבר היה נראה כמנהג העולם העתיק, אך אף על פי כן, כך נהגו באותה העת.

ובכן, גם את סבתא אירסו לנער יהודי ממשפחה מכובדת כמשפחתה. שניהם, אך בני עשר היו, וההורים קבעו ביניהם כי את החתונה יעשו בשעה טובה כשיגיעו הילדים לשנתם החמש עשרה.

את החתן המיועד ראתה סבתי פעמים ספורות, אך ככל שקרבה שעת החתונה הרבו להתראות יותר ויותר ונפשה נקשרה בנפשו. סבתא החלה רוקמת חלומות על בית משלה, ועל ילדים משלה, ובסתר ליבה, על בעל משלה...

מועד החתונה הלך וקרבו ואיתו ההתרגשות, הציפייה וההכנות. הבית התמלא ידי נשים מסיעות בהכנת המאכלים, ערימות נערמות בפנינות חדרים והן גדושות בשמיכות, כריות, מצעים וכלים מכלים שונים. שאר מיני מוהר ונדוניה נארזו והונחו אף הם בפניה משלהם. צהלה ושמחה אחזה בכל.

אמא קמה לרגע כדי לערבב סיר שנח על האש, ואני המשכתי לישב דומם. לא רציתי להפריעה מרצף מחשבתה. אמא ישבה שוב על כסאה, והמשיכה:

הזמן הלך ודחק. הכל היה צריך להיות מוכן ליום שני בחדש אייר, אז תערך החופה בבית הכנסת של ה'מלאח' - שכונת היהודים שבעיר.

בראשית השבוע ההוא, כשההכנות הגיעו כמעט לקיצן, הגיע לפתע שליח אל פתח החצר ובקש לדבר בדחיפות עם אבי הכלה.

סבא שלי, אמרה אמא, יצא לקראתו, אבל עוד בטרם הספיק לברכו בשלום, הזדרו השליח, אחוזו בידו ונכנס עמו אל פנים הבית. באותה שעה היו כל בני הבית בחצר וראו את אשר נעשה. כולם חיכו לשמוע מה היה בפיו של השליח. לא עברו דקות רבות והשליח יצא בזריזות ונעלם בפתח הרחוב. כשם שבא כך הלך. חיכו ליציאת אביהם אל החצר, אך האב התמהמה בפנים

הבית. כולם חזרו לעסקיהם, זה בכליו וזו בכליה. לאחר שעה ממושכת, כשכמעט ונשתכח המאורע, יצא סוף סוף האב. הוא ביקש לקרוא את סבתא, בתו, שתיכנס אצלו. סבתא היתה עושה באותה העת בחצר הסמוכה, מסייעת את אחת השכנות המבוגרות בניעור כרים ישנים. לא עבר זמן מרובה עד שקראו לה והיא נכנסה אל תוך הבית.

פה עצרה אמא שוב, אולי כדי לנוח ממהלך המעשה, אולי כדי להעמיד אותי תמה עוד כמה רגעים על המשך הדברים. בכל אופן, שתקתי:

אמא נאנחה אנחה קלה, והמשיכה במעשה.

אותו היום, כך היא זוכרת שאמרו דודותיה - אחיותיה של סבתא - בשעה שהאזינה להן מאחורי הקיר, השתנתה סבתא ולא שבה למה שהייתה.

בשעה שנכנסה לתוך הבית בפקודתו של אביה, לא העלה איש כי הדבר קשור בבואו של השליח המסתורי. לאחר זמן קצר, כשיצאה מפתח הבית ופניה אחרות מבשעה שנכנסה בו, החלו פיקחים שבבני הבית לנסות ולשער בדבר. ראשון נכנס האח הבכור, רפאל, כדי לעמוד על המתרחש. בכניסתו מצא את אביו יושב ומצטער צער גדול. אביו הקרוי בפי סוחרי העיר וחשוביה "יונתן אל כביר", כלומר יונתן הגדול, על שם מראהו וחוסנו, היה יושב ככלי שבור. האב סיפר לבן כי החתונה שאמורה הייתה להיות מחר לא תתקיים. השליח שהגיע, כך אמר, בא להודיע שהחתן המיועד עזב את ביתו בצהרי יום אחד לפני שבועיים ימים ואך בגדיו עליו. פניו היו מועדות אל הכפר השכן כדי להביא מתנה לכלתו, כך שיערו הכל, אך מאותו היום שוב לא ראהו אדם. כל אותה העת היו בני משפחתו מבקשים אותו בסתר מחשש שתצא שמועה רעה, עליו ועל בני ביתו, אך לשוא. ניסו לפעול אצל חשובי העיר שילכו אצל השלטונות, שמא נלקח לעבודות הצבא, שלחו שליחים והוציאו ממון רב אך עקבותיו לא נודעו. כשראו שהגיע הזמן ולא שב, שלחו שליח להודיע את הכלה ואביה.

עצב גדול ירד על הבית ועל הכלה. שנה שלמה הייתה סבתא יושבת בפתח החצר מבקר עד ערב ומצפה יום יום אולי ישוב, אולי יבוא בפתע פתאום. שמועות בדבר החתן ומקומו באו כמעט מדי שבוע, ושמועות חדשות היו משכיחות את הישנות. איש מבני המשפחה לא הפריע את ישיבתה אך בסתר הלב חששו לה הכל. אמא ואביה ניסו לדבר על ליבה אך לא דחקו בה. כשמלאה בדיוק שנה לישיבתה של סבתא בפתח החצר, קמה בשעת בקר מוקדמת מהרגיל, רחצה עצמה, והשכימה את בני הבית. ריח השנוי שהביאה סופה של אותה השנה עמד באויר הבית, ונדמה היה שהכל שב לשיגרתו. שנה של ציפיה הספיקה כדי לעמוד על האמת כי החתן

בא לא יבוא, ויש לבחור בחיים.

ובאמת, כך היו נראים פני הדברים מלבר.

מלגו, כך הבנתי אני לאחר מעשה, היכה עולם הציפייה שורשים איתנים.

חמש שנים חלפו. אחיותיה של סבתא כולן כבר נישאו והתגררו עם בעליהן רחוק מבית ההורים.

בשנה החמישית התקיימה חתונה נוספת. סבתא התחתנה עם סבא שלי, שהגיע לעיר מכפר שכן כדי לסחור בה ולבסוף השתקע בה. בנם הבכור שנולד להם בשעה טובה כעבור שנה נוספת, הפיח בסבתא חיים אחרים. נדמה היה ששמחה ממלאת אותה שוב.

כאן עצרה אמא את מהלך הדברים כאומרת, עד כאן שמעתי.

כאילו היה זה אך הגיוני, המשיכה אמא לספר את קורותיה של סבתא שגם היא שלובה בהם:

שנה נוספת חלפה והשעה הייתה שעת מלחמה. העולם כולו רעש ורגש. אומות העולם נלחמו אלו באלו, ובני עמנו שבתווח, סבלו כפליים.

בארץ ישראל, כך אמרו כמעט בלחישת בחצרות הבתים, תהיה פליטה. שליחים הגיעו בסתר לזרז את הנרפים שעוד סברו כי יש תקווה בארץ נכריה.

על האניה העושה דרכה בלב ים נדחקה גם משפחתו הצעירה של סבא, סבתא ובנם הבכור. גלי הים וטלטולי האנייה החישו את ציריה של סבתא והיא כרעה ללדת את אמא. בארץ ישראל נקלטה המשפחה באחת המעברות. סבתא ילדה מדי שנה, סך הכול שמונה ילדים, מתוכם שש בנות.

סמוך לסוף העשור השני למדינה, נפל בגליל בנה הבכור של סבתא, הוא אחיה של אמא שעל שמו אני נקרא.

נראה היה שאמא כבר מותשת הייתה מסיפור המעשה. תמונות תמונות עלו בי זכרונות מסבתא. בלי להבין, שאלתי את אמא פתאום אם זוכרת היא את נועם שהוריו גרו בשכנות אלינו כשהיינו ילדים ושלמד איתי בבית הספר. אמא זכרה, אך התקשתה להבין את פשר השאלה. המשכתי להקשות האם הכירה היא את סבו של נועם. אמא אמרה שלא הכירה, אך ידעה לספר כי הוא התגרור במושב בדרומה של הארץ, עובדה שזכרתי גם אני, כיון שכמעט בכל קיץ היו נועם ואחותו נוסעים לחופשה 'אצל סבא במושב'. סבא אחר לא היה לנועם. אימו עלתה אל הארץ לבדה. את הוריה השאירה מאחור, מאחורי מסך הברזל של ברית המועצות דאז.

שאלתי אם זוכרת היא את שמו. אמא הביטה בי מופתעת ולא מבינה.

היא זכרה. שמו היה כשמי.

הבנתי למי הייתה מצפה.